

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krzysztof Sobierajski (spr.)
Sędziowie:	SSA Zbigniew Ducki SSA Regina Kurek
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 22 stycznia 2016 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa M. P.

przeciwko (...) Sp. z o.o. z siedzibą w B.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 1 lipca 2015 r. sygn. akt IX GC 256/14

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Zbigniew Ducki SSA Krzysztof Sobierajski SSA Regina Kurek

I A Ca 1495/15

UZASADNIENIE

Pozwem w postępowaniu upominawczym wniesionym w dniu 7 lutego 2014 r. powód M. P. wniósł o zasądzenie od strony pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B. kwoty 114.390 zł z odsetkami ustawowymi liczonymi od:

- kwoty 61.500 zł od dnia 8 listopada 2013 r. do dnia zapłaty,
- kwoty 52.890 zł od dnia 6 lutego 2014 r. do dnia zapłaty

oraz kosztów procesu. Na uzasadnienie powództwa powód podał, że na podstawie umowy zawartej ze stroną pozwaną wykonał na jej rzecz urządzenie do produkcji kształtowników zimnogiętych do panelu dachowego płyty warstwowej z blachy stalowej zwykłej jakości. Strona pozwana nie uiściła jednak wynagrodzenia w wysokości 50.000 zł netto płatnego w terminie 120 dni od daty wykonania i dostawy urządzenia oraz wynagrodzenia w wysokości 43.000 zł netto płatnego w terminie 210 dni od daty wykonania i dostawy urządzenia.

Uwzględniając powództwo Sąd Okręgowy w Krakowie wydał w dniu 18 lutego 2014 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Strona pozwana zaskarżyła w całości nakaz zapłaty sprzeciwem. Wniosła o oddalenie powództwa i o zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów procesu, podniosła zarzut potrącenia wierzytelności powoda w wysokości 114.390 zł z wierzytelnością strony pozwanej w wysokości 430.517,63 zł. Na kwotę 430.517,63 zł składały się:

- kwota 163.742 zł stanowiąca równowartość czynszu najmu pomieszczeń za okres, w którym z przyczyn leżących po stronie powoda zakład strony pozwanej nie mógł funkcjonować;
- kwota 189.036 zł z tytułu amortyzacji środka trwałego w postaci linii produkcyjnej za okres, w którym z przyczyn leżących po stronie powoda zakład strony pozwanej nie mógł funkcjonować;
- kwota 77.739,63 zł z tytułu kosztów pracowniczych w zakresie, w jakim strona pozwana musiała je ponieść w związku z nienależytym wykonaniem przez powoda zobowiązania umownego.

W uzasadnieniu sprzeciwu strona pozwana podniosła, że powód wykonał urządzenie po upływie umówionego terminu (przekroczenie terminu wyniosło ponad 7 miesięcy). Ponieważ pozwana liczyła na terminowe wykonanie umowy przez powoda, zawarła z osobą trzecią umowę podnajmu nieruchomości, a także umowę na świadczenie usług produkcyjnych. W związku z nieterminowym wykonaniem umowy strona pozwana była zobowiązana dokonywać amortyzacji linii produkcyjnej. W konsekwencji strona pozwana poniosła szkodę w łącznej wysokości 430.517,63 zł. W piśmie z dnia 10 marca 2014 r. strona pozwana dokonała potrącenia wzajemnych wierzytelności.

W piśmie procesowym z 12 sierpnia 2014 r. powód rozszerzył powództwo o kwotę 61.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 7 maja 2014 r. do dnia zapłaty. W uzasadnieniu podniósł, że upłynął termin zapłaty kolejnej części wynagrodzenia w wysokości 61.500 złotych, nadto w toku postępowania zarzucił, że zgodnie z umową łączącą strony za opóźnienie w wykonaniu umowy strona pozwana była uprawniona do naliczenia kary wyłącznie umownej i pozwana nie mogła domagać się odszkodowania w wysokości przekraczającej zastrzeżoną karę umowną. Ponadto powód podniósł, że oświadczenie o potrąceniu jest nieskuteczne niezależnie od nieistnienia wierzytelności strony pozwanej, albowiem wierzytelność strony pozwanej w dacie złożenia oświadczenia o potrąceniu nie była wymagalna.

Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził od strony pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B. na rzecz powoda M. P. kwotę 175.890 zł (sto siedemdziesiąt pięć tysięcy osiemset dziewięćdziesiąt złotych) z ustawowymi odsetkami liczonymi od:

- kwoty 61.500 zł (sześćdziesiąt jeden tysięcy pięćset złotych) od dnia 8 listopada 2013 r. do dnia zapłaty,
- kwoty 52.890 zł (pięćdziesiąt dwa tysiące osiemset dziewięćdziesiąt złotych) od dnia 6 lutego 2014 r. do dnia zapłaty,
- kwoty 61.500 zł (sześćdziesiąt jeden tysięcy pięćset złotych) od dnia 7 maja 2014 r. do dnia zapłaty oraz zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 12.412 zł tytułem kosztów procesu.

Wyrok ten został wydany w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 15 października 2012 r. strony zawarły umowę, na podstawie której powód zobowiązał się wykonać na rzecz strony pozwanej urządzenie, które wraz z innymi urządzeniami i maszynami miało stworzyć linię do produkcji

kształtowników zimnogiętych do panelu dachowego płyty warstwowej z blachy stalowej zwykłej jakości. Powód miał również zamontować urządzenie i uruchomić linię produkcyjną. Za wykonane prace powód miał otrzymać od strony pozwanej wynagrodzenie w wysokości 445.000 zł powiększone o podatek od towarów i usług. Powód miał otrzymać na poczet wynagrodzenia zaliczkę w wysokości 302.000 zł powiększoną o podatek VAT. Pozostała część wynagrodzenia miała być płatna w następujących terminach:

- w terminie 120 dni od dnia wykonania i dostawy urządzenia, potwierdzonej protokołem strona pozwana miała zapłacić powodowi kwotę 50.000 zł powiększoną o podatek VAT;
- w terminie 210 dni od dnia zamontowania i uruchomienia urządzenia, potwierdzonego protokołem strona pozwana miała zapłacić powodowi kwotę 43.000 zł powiększoną o podatek VAT;
- w terminie 300 dni od dnia zamontowania i uruchomienia urządzenia, potwierdzonego protokołem strona pozwana miała zapłacić powodowi kwotę 50.000 zł powiększoną o podatek VAT.

Powód był zobowiązany wykonać i dostarczyć urządzenie w terminie do 30 listopada 2012 r. Montaż i uruchomienie miało nastąpić w terminie dwóch tygodni po dostawie.

W umowie strony przewidziały karę umowną za opóźnienie w wykonaniu umowy.

Protokolarne odebranie urządzenia po dokonaniu montażu, uruchomieniu i wykonaniu testów zostało dokonane w dniu 10 lipca 2013 r. Uprzednio w dniu 20 grudnia 2012 r. powód wystawił stronie pozwanej fakturę na kwotę 175.890 zł obejmującą należne wynagrodzenie po pomniejszeniu otrzymanej zaliczki. Na kwotę 175.890 zł składały się kwoty brutto w wysokości 61.500 zł, 52.890 zł i 61.500 zł płatne w terminach określonych w umowie.

Pomimo upływu terminów zapłaty poszczególnych rat wynagrodzenia strona pozwana nie uregulowała wynagrodzenia.

W piśmie z dnia 10 marca 2014 r. skierowanym do powoda strona pozwana wezwała powoda do „natychmiastowej” zapłaty kwoty 430.517,63 zł tytułem rzekomego odszkodowania w związku z nienależytym wykonaniem umowy przez powoda, polegającym na rażącym uchybieniu terminu wykonania umowy przez powoda. Jednocześnie strona pozwana złożyła oświadczenie o potrąceniu rzekomej wierzytelności w wysokości 430.517,63 zł z wierzytelnością powoda w wysokości 114.390 zł wynikającej z faktury z 20 grudnia 2012 r.

W piśmie z 17 marca 2014 r. powód zakwestionował roszczenie odszkodowawcze strony pozwanej sprecyzowane w piśmie z 10 marca 2014 r.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie przedłożonych przez strony dokumentów których autentyczność i prawdziwość nie budziła wątpliwości i nie była kwestionowana przez strony za wyjątkiem kwestionowania przez powoda skuteczności la oświadczenia o potrąceniu zawartego w piśmie z pisma z 10 marca 2014 r. Wobec tego Sąd Okręgowy ustalił wyłącznie, że strona pozwana złożyła określone oświadczenie o potrąceniu .

Sąd Okręgowy oddalił wnioski o dopuszczenie dowodów z zeznań świadków A. M., A. H., J. M., K. J., R. W., z przesłuchania stron, z opinii biegłych sądowych zawnioskowanych przez strony, gdyż były zbędne dla rozstrzygnięcia sprawy ponieważ okoliczność czy stronie pozwanej przysługiwała wierzytelność przedstawiona do potrącenia była nieistotna albowiem strona pozwana nie złożyła skutecznie oświadczenia o potrąceniu.

W oparciu o te ustalenia sąd I instancji uznał powództwo za uzasadnione gdyż ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynikało, że powód spełnił swoje świadczenia wynikające z umowy, tj. wykonał opisane w umowie urządzenie, zamontował je, uruchomił i przeprowadził testy i był uprawniony do żądania zapłaty wynagrodzenia w wysokości i w terminach określonych w umowie. Nieterminowe spełnienie świadczenia przez powoda nie pozbawiało go roszczenia o zapłatę wynagrodzenia. Zgłoszony natomiast przez pozwaną zarzut potrącenia nie mógł zostać rozpoznany , albowiem złożone przez stronę pozwaną oświadczenie o potrąceniu zawarte w piśmie z dnia 10 marca

2014 r. było bezskuteczne. Z treści art. 498 § 1 kc wynika, że można potrącić jedynie wierzytelności wymagalne z tym zastrzeżeniem, że wymagalna powinna być wyłącznie wierzytelność strony aktywnej, tj. strony składającej oświadczenie o potrąceniu w chwili złożenia oświadczenia o potrąceniu gdyż stosownie do art. 457 kc termin spełnienia jest zastrzeżony na korzyść dłużnika. W okolicznościach sprawy zgłoszone do potrącenia wierzytelności strony pozwanej nie były jednak wymagalne ponieważ wierzytelność pozwanej miała jako odszkodowawcza charakter wierzytelności bezterminowej i termin jej spełnienia nie był oznaczony. Stosownie do treści art. 455 kc świadczenie bezterminowe powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Strona pozwana uczyniła to w piśmie z 10 marca 2014 r., którym wezwała powoda do natychmiastowej zapłaty odszkodowania w łącznej wysokości 430.517,63 zł i jednocześnie złożyła oświadczenie o jego potrąceniu. Nie wyznaczając zatem dłużnikowi odpowiedniego terminu do spełnienia świadczenia, strona pozwana nie uczyniła zadość przepisowi art. 455 kc, gdyż wezwanie do natychmiastowej zapłaty nie spowodowało natychmiastowej wymagalności potrąconej wierzytelności. W konsekwencji uznał sąd I instancji, że w chwili złożenia oświadczenia o potrąceniu wzajemne wierzytelności strony pozwanej nie były wymagalne

Na brak wymagalności wzajemnej wierzytelności skutkowało bezskuteczność zarzutu potrącenia co skutkowało uwzględnieniem powództwa w całości. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 99 kpc w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Co skutkowało obciążeniem strony pozwanej w całości kosztami procesu poniesionymi przez powoda w łącznej wysokości 12.412 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana, która zaskarżyła wyrok w całości i zarzuciła:

1. naruszanie przepisów postępowania a to :

– art. 233 § 1 kpc przez bezpodstawne przyjęcie mimo przedłożenia dowodów w postaci faktur VAT, y na skutek działania powoda strona pozwana nie poniosła szkody

- art. 227 kpc w zw. z art. 217 § 1 kpc i art. 207 § 6 kpc przez bezzasadne pominięcie dowodów z dokumentów oraz zeznań świadka A. M., dowodu z przesłuchania pozwanej uchybienia przez powoda terminowi wykonania robót i wyrządzenia w ten sposób szkody w jego majątku

2. naruszenia prawa materialnego a to:

- art. 455 kc w zw. z art. 120 § 1 kc przez ich błędna wykładnie i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że wierzytelność pozwanej w kwocie 430.517,63 złote nie była wymagalna w dacie zgłoszenia jej do potrącenia

- art. 498 § 1 kc w zw. z art. 455 kc i art. 499 kc przez niewłaściwe zastosowanie przez bezpodstawne przyjęcie, że wierzytelność pozwanej zgłoszona do potrącenia nie była wymagalna w sytuacji gdy pozwana zarzut potrącenia zgłosiła w oświadczeniu zawierającym wezwanie do zapłaty oraz w sprzeciwie od nakazu zapłaty.

Z powołaniem się na te zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa wglądnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja jest uzasadniona.

Podzielić należy stanowisko sądu |I instancji, że wierzytelność odszkodowawcza ma charakter bezterminowy i do jej wymagalności ma zastosowanie przepis art. 455 kc co oznaczana, że winna być spełniona niezwłocznie po wezwaniu dłużnika przez wierzyciela. Wezwanie do zapłaty na podstawie art. 455 kc wymaga wskazania realnego terminu umożliwiającemu adresatowi zajęcie stanowiska i ewentualne dokonanie zapłaty. Oznacza to, że po dojściu do wiadomości dłużnika wezwania wierzyciela o spełnienie świadczenia, ma on obowiązek spełnienia tego świadczenia

i winien to uczynić niezwłocznie, ale nie natychmiast i dopiero więc upływ okresu niezwłoczności powoduje, że roszczenie w zobowiązaniu bezterminowym staje się wymagalne. Skoro walor wymagalności dotyczy wierzytelności aktywnej to dokonane w realiach niniejszej sprawy w piśmie z dnia 10 marca 2014 r. skierowanym do powoda wezwanie do „natychmiastowej” zapłaty kwoty 430.517,63 zł tytułem odszkodowania i złożenie oświadczenia o potrąceniu wierzytelności w wysokości 430.517,63 zł z wierzytelnością powoda w wysokości 114.390 zł wynikającej z faktury z 20 grudnia 2012 r. dotyczyło wierzytelności niewymagalnej i czyni dokonane potrącenie bezskutecznym. Potrącenie jest czynnością materialnoprawną; dokonuje się przez oświadczenie złożone drugiej stronie i wywołuje skutek w postaci wzajemnego umorzenia się wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c., art. 499 k.c.). Może być dokonane w drodze jednostronnego oświadczenia poza procesem jak również w procesie jako zarzut potrącenia. W razie podniesienia w procesie zarzutu potrącenia, podlega on badaniu pod kątem istnienia przesłanek z art. 498 § 1 k.c. Oświadczenie dla swej ważności nie wymaga określonej formy, może być złożone w postaci pisma procesowego z tym, że musi pochodzić od uprawnionej strony i wyrażać wolę ukształtowania stosunków prawnych w sposób przewidziany w art. 498 § 2 k.c. W niniejszej sprawie umknęło sądowi I instancji, że zarzut potrącenia został zgłoszony w sprzeciwie pod nakazem zapłaty datowanym na 13 marca 2014 roku. Podniesienie zarzutu potrącenia w sprzeciwie i podtrzymywanie w toku procesu jest równoznaczne ze złożeniem oświadczenia o potrąceniu, jeżeli takie oświadczenie nie zostało wcześniej złożone względnie było bezskuteczne. Nie mógł zatem wobec skutecznego podniesienia zarzutu w toku procesu potrącenia uchylić się sąd I instancji od jego rozpoznania i zbadania istnienia materialnoprawnych podstaw do istnienia wierzytelności strony pozwanej. Podnoszony w toku procesu zarzut powoda, że zgodnie z umową łączącą strony za opóźnienie w wykonaniu umowy strona pozwana była uprawniona wyłącznie do naliczenia kary wyłącznie umownej i pozwana nie mogła domagać się odszkodowania w wysokości przekraczającej zastrzeżoną karę umowną, nie mógł stanowić o ustaleniu, że stronie pozwanej nie przysługuje wierzytelność odszkodowawcza z tytułu nienależytego wykonania umowy gdyż nie zostały wyjaśnione i ustalone podstawy prawne wierzytelności zgłoszonej do potrącenia. Wierzytelność odszkodowawcza może być wywodzona z tytułu nienależytego wykonania umowy (odpowiedzialność kontraktowa) i być na mocy postanowienia stron ograniczona do wysokości zastrzeżonej kary umownej, jak również źródłem odpowiedzialności odszkodowawczej może być czyn niedozwolony, a niewykonanie obowiązków umownych kwalifikowane również jako naruszenie porządku prawnego i rodzić odpowiedzialność deliktową. Rozpoznanie zatem zarzutu potrącenia wymaga ustalenia podstawy prawnej wierzytelności zgłoszonej do potrącenia, przeprowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego i oceny istnienia tej wierzytelności w aspekcie materialnoprawnym.

Brak rozpoznania zarzutu potrącenia zgodnie z utrwalonym orzecznictwem stanowi o nierozpoznaniu istoty sprawy co z mocy art. 386 § 4 kpc skutkuje uchynieniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.